

Obsah

Úvodem	9
1 Kvalita školy, kurikula, výuky: vymezení pojmů a způsobů jejich užívání	17
1.1 Kvalita: slogan nebo odborný konstrukt?	18
1.1.1 Různé významy a způsoby užívání pojmu kvalita	19
1.1.2 Přístupy k vymezování kvality ve vzdělávání	21
1.2 Kvalita ve vzdělávání z pohledu oborů	22
1.2.1 Od efektivity ke kvalitě školy a školního vzdělávání	23
1.2.2 Potřeba pedagogického náhledu: kvalita školy a kurikula	26
1.2.3 Potřeba didaktického náhledu: kvalita výuky	27
1.2.4 Pohled oborových didaktik: kvalita výuky v oborech školního vzdělávání	29
1.3 Kvalita ve vzdělávání z pohledu výzkumu	33
1.3.1 Výzkumy zaměřené na představy různých aktérů o kvalitě ve vzdělávání	33
1.3.2 Výzkumy (kvality) školy a jejího rozvoje	34
1.3.3 Výzkumy klimatu školy a školní třídy	36
1.3.4 Od výzkumů učitelovy osobnosti k výzkumům vyučování a učení	37
1.3.5 Výzkumy kvality výuky první generace a druhé generace	38
1.4 Diskuse a závěry	40
2 Modely kvality ve vzdělávání	41
2.1 Modelování kvality ve vzdělávání	42
2.1.1 Typy modelů kvality ve vzdělávání	43
2.1.2 Složky modelů kvality ve vzdělávání	43
2.2 Víceúrovňové komplexní modely (kvality) vzdělávání	45
2.2.1 Model podle Fenda	45
2.2.2 Model uplatněný v mezinárodně srovnávacím studii TIMSS	47
2.2.3 Dittonův model kvality školy	48
2.3 Starší modely (kvality) školního učení	49
2.3.1 Carrollův model školního učení	49
2.3.2 Walbergův model edukační produktivity	50
2.4 Novější modely nabídka-využití	51
2.4.1 Model podle Fenda	51
2.4.2 Model kvality vyučování podle Helmkeho	53
2.4.3 Model kvality výuky uplatněný ve videostudii IPN	54
2.4.4 Model kvality výuky uplatněný ve studii Pythagoras	55
2.4.5 Model kvality výuky v obsahově zaměřeném přístupu	55
2.5 Diskuse a závěry	57
3 Metodologie zkoumání kvality výuky	61
3.1 Nástroje pro posuzování kvality výuky v matematice a přírodovědných předmětech	62
3.1.1 Nástroj pro žákovské a expertní posuzování kvality výuky v matematice	62
3.1.2 Nástroj pro žákovské a expertní posuzování kvality výuky v přírodovědných předmětech	65
3.1.3 Shrnutí	66
3.2 Nástroj pro posuzování kvality výuky cizího jazyka	67
3.2.1 Teoretická východiska: posuzování komponent a charakteristik	67
3.2.2 Vývoj nástroje	68

3.2.3	Vymezení komponent a charakteristik	69
3.2.4	Finální verze nástroje.....	73
3.2.5	Příklad použití nástroje.....	76
3.2.6	Souhrnný náhled na nástroj.....	78
3.3	Metoda Didaktická informační analýza (DINA).....	80
3.3.1	Základní charakteristika, funkce a historický vývoj metody DINA.....	80
3.3.2	Teoretická východiska a charakteristika obsahu a struktury DINA–VV	80
3.3.3	Empiricko-výzkumná koncepce DINA.....	81
3.3.4	Kategorie a komunikační indexy metody DINA	82
3.3.5	Příklad výzkumu metodou DINA	85
3.3.6	Souhrnný náhled na metodu DINA	89
3.4	Metoda Analýzy didaktické interakce (a její modifikace) pro tělesnou výchovu	91
3.4.1	Historický vývoj metody ADI.....	91
3.4.2	Charakteristika obsahu a struktury metody ADI	92
3.4.3	Některé metodologické problémy a limity ADI.....	93
3.4.4	Standardizace ADI, její validita a reliabilita.....	95
3.4.5	Modifikace metody ADI (MADI)	96
3.4.6	Příklad hodnocení vyučovací činnosti učitele tělesné výchovy pomocí metody MADI...100	
3.4.7	Souhrnný pohled na metody ADI a MADI	105
3.5	Diskuse a závěry	106
4	Komponenty a charakteristiky zakládající kvalitu výuky: výzkumná zjištění.....	109
4.1	Komponenty a charakteristiky zakládající kvalitu výuky: uvedení do problematiky.....	110
4.2	Organizace a řízení třídy: využití času, přiměřené tempo, strukturovanost.....	111
4.2.1	Vymezení pojmů	111
4.2.2	Výzkumy a výzkumná zjištění	113
4.3	Zprostředkování cílů a obsahů: jasnost, strukturovanost, soudržnost	115
4.3.1	Vymezení pojmů	116
4.3.2	Výzkumy a výzkumná zjištění	118
4.4	Učební úlohy: kognitivní aktivizace	121
4.4.1	Vymezení pojmu	123
4.4.2	Výzkumy a výzkumná zjištění	124
4.5	Podpůrné učební klima: konstruktivní práce s chybou, adaptivita výukových postupů	127
4.5.1	Vymezení pojmů	127
4.5.2	Výzkumy a výzkumná zjištění	129
4.6	Diskuse a závěry.....	131
5	Kvalita výuky v kontextu kurikulární reformy	135
5.1	Reforma kurikula: nastavení podmínek pro novou kulturu vyučování a učení.....	137
5.1.1	Kultura vyučování a učení	138
5.1.2	Vyučování a učení jako kulturní praktiky	141
5.2	Hodnocení a rozvíjení kultury vyučování a učení: směřování ke kvalitě výuky	143
5.2.1	Princip zlepšování na cestě od neuvědomělého jednání k profesionálnímu náhledu...144	
5.2.2	Evaluační pole kvality: kritéria.....	148
5.3	Diskuse a závěry	154
6	Kvalita výuky v obsahově zaměřeném přístupu	157
6.1	Kvalita výuky ve vztahu k obsahu výuky: proč se zabývat obsahem?	158
6.2	Obsahově zaměřený přístup: rámec pro zkoumání a zlepšování výuky.....	160
6.3	Dynamické pojetí obsahu při hodnocení kvality výuky (intencionalita a kontextovost)	161

6.4	Didaktická znalost obsahu v souvislostech kvality výuky	164
6.4.1	Psychodidaktická transformace obsahu v souvislostech kvality výuky	166
6.4.2	Model psychodidaktické transformace obsahu: východisko pro teoretizaci kvality výuky	168
6.5	Kvalita obsahové transformace ve společenství myslí	171
6.6	Kvalita obsahové transformace při konstrukci pojmu: spojení obsahu, cíle a žákovské činnosti	174
6.7	Diskuse a závěry	178
7	Hodnocení a rozvíjení kvality výuky prostřednictvím reflektivní praxe a hospitací.....	179
7.1	Hodnocení a rozvíjení kvality výuky jako systémový problém	180
7.1.1.	Funkce a pojetí hodnocení kvality.....	181
7.1.2	Role výzkumu při hodnocení kvality	181
7.2	Učitel jako reflektivní učitel: praktik v roli výzkumníka své výuky	183
7.2.1	Povaha výukových situací.....	184
7.2.2	Vyučování jako komplexní praktická činnost	185
7.2.3	Učitelská intuice a improvizace.....	187
7.2.4	Role teorie v učitelově jednání	189
7.2.5	Mezi rutinou a inovací.....	190
7.2.6	Od nepoučené intuice k sekundární intuici	192
7.3	Hospitace: pojetí a funkce.....	194
7.3.1	Hospitace jako nástroj pro hodnocení kvality výuky	194
7.3.2	Zaměření pozornosti při hospitacích: mezi obsahy a cíli.....	196
7.3.3	Hospitace mezi teorií a praxí: o úloze pojmů	201
7.4	Rozvíjející hospitace.....	203
7.4.1.	Problém komunikace a jazyka	204
7.4.2	Rozvíjející hospitace jako uzel mezi obecnými a jedinečnými stránkami výuky	206
7.4.3	Od intuice k profesnímu porozumění: rozlišení lepších a horších situací výuky	209
7.4.4	Hospitace jako nástroj pro analýzu.....	211
7.5	Fáze rozvíjející hospitace: shrnutí do metodického postupu	212
7.5.1	Předhospitační fáze	213
7.5.2	Hospitační fáze	214
7.5.3	Pohospitační fáze	215
7.6	Diskuse a závěry	215
8	Hospitační videostudie: anotace–analýza–alterace výukových situací (metodika AAA)	217
8.1	Hospitační videostudie: uvedení do problematiky.....	218
8.2	Konceptová analýza	221
8.2.1	Rozčlenění výuky: vymezení výukových situací.....	223
8.2.2	Obsahová jádra a jádrová činnost žáků	225
8.3	Konceptový diagram	226
8.3.1	Tematická vrstva	229
8.3.2	Konceptová vrstva	230
8.3.3	Kompetenční vrstva.....	230
8.3.4	Operační přechody mezi vrstvami: abstrakce a generalizace	231
8.4	Analýza a posouzení kvality výukových situací	232
8.4.1	Kategorizace výukových situací dle cílových kategorií a úrovní kvality	233
8.4.2	Shrnutí cílových kategorií a úrovní kvality do modelu pro posuzování.....	238
8.5	Postup hospitační videostudie: anotace–analýza–alterace výukových situací	242

8.5.1	Anotace výukové situace.....	243
8.5.2	Analýza výukové situace.....	243
8.5.3	Alterace výukové situace.....	243
8.5.4	Zpracování do podoby didaktické (video)kazuistiky	244
8.6	Diskuse a závěry	244
9	Didaktické kazuistiky: výukové situace a jejich změny k lepšímu	247
9.1	Český jazyk: Když spojky nejen spojují aneb ke komunikačnímu pojetí výuky gramatiky	250
9.2	Anglický jazyk: Blogging aneb hádáním (se) k rozvíjení klíčových kompetencí.....	259
9.3	Anglický jazyk: Who is it from... aneb k problému interference.....	267
9.4	Matematika: Štafle aneb učíme žáky řešit úlohy	276
9.5	Fyzika: Záhadná setrvačnost těles v jednoduchých experimentech.....	284
9.6	Biologie: Taxonomie měkkýšů aneb jak stavba těla odpovídá životnímu prostředí.....	294
9.7	Zeměpis: Teplá a studená fronta aneb jak rozvíjet kompetenci k učení v zeměpise	303
9.8	Výtvarná výchova: Smysly, city, rozum aneb poznávání kulturní historie prostřednictvím vlastní výtvarné tvorby.....	311
9.9	Výtvarná výchova: Rituál aneb nesnadné hledání proporcí mezi citem a rozumem.....	322
9.10	Tělesná výchova: Didaktické řídicí styly aneb od povelu k samostatnému rozhodování žáků..	337
10	S přesahem za kazuistiky aneb pokus o transdidaktické zobecnění.....	351
10.1	Uvedení do problematiky.....	352
10.2	Otázky co, jak, proč	353
10.3	Tematická a konceptová vrstva: „co“ dvakrát jinak	356
10.3.1	Tematická vrstva	357
10.3.2	Konceptová vrstva	358
10.4	Abstrakce a generalizace	360
10.4.1	Abstrakce: mezi tématy a koncepty	361
10.4.2	Generalizace: k rozvoji kompetencí	362
10.5	Kompetenční vrstva.....	362
10.6	Diskuse a závěry	369
Doslov	371	
Glosář klíčových pojmů výkladu.....	375	
Summary.....	380	
Literatura	382	
Příloha 1: Nástroje pro posuzování kvality výuky v matematice a přírodovědných předmětech	398	
Seznam exkurzů, obrázků, pohledů do výuky, tabulek	407	
Rejstřík jmenný.....	409	
Rejstřík věcný	413	
O autorech.....	433	